

Signerat: Så kommer jag undan religionen

Många moderna teologer ersätter sanning och sanningslikhet med sanning-i-en-tradition, skriver Ingvar Johansson. Därmed tar de bort vanliga påståendens koppling till världen utanför.

Ingen kommer undan religionen, så ser en bland dagens svenska religionsvetare och teologer kär tankefigur ut. Jag har därför här skrivit ner hur jag som filosof, ateist och sekularist på ett intellektuellt respektabelt sätt kommer undan religionen. Min sekularism består i att jag anser att endast sekulära stater kan härbärgera verkligt goda samhällen. Det innebär inte att upphöja ateismen till statsreligion, men väl att kräva att religionerna accepterar de mänskliga rättigheterna.

Tro är med nödvändighet tro på något. De abrahamitiska religionerna tror på en transcendent Gud och på möjlig återuppståndelse, och de så kallade österländska religionerna tror på själavandring och på nirvana/dao. Som ateist tror jag inte på något av detta. Och det har praktiska konsekvenser. Jag lever mitt liv utifrån antagandet att det är helt begränsat till ett liv i denna världen; ett liv vars existens, väl att märka, inte förnekas av vare sig de

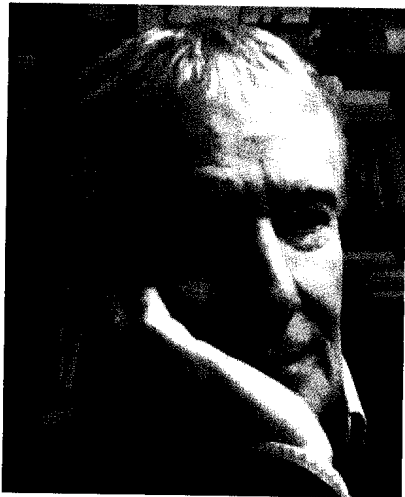
abrahamitiska eller de österländska religionerna.

Detta mitt förnekande av all religion innebär inte att jag tror att alla religioner har en konkret beskrivbar gemensam kärna. Det de har gemensamt är bara att de alla faller under den abstrakta beskrivningen »tror att ett liv efter döden på något sätt är möjligt». Under denna beskrivning finns så ett stort och vitt förgrenat klassifikationsträd (en taxonomi) som slutar i olika religioner som skiljer sig åt konkret och organisatoriskt. Ur traditionellt svenskcentrerat perspektiv får vi *top-down* följande hierarki: religion › abrahamitisk religion › kristendom › protestantism › Svenska kyrkan. Vid varje klassifikationsnivå utom den översta finns flera parallella så kallade taxa; jämför botanikens hierarki av klasser, ordningar, familjer, släkten och arter. Vid sidan av Svenska kyrkan finns exempelvis många av de svenska frikyrkorna.

Att det går att skapa klassifikationsträd för religioner är inte konstigare än att det går att skapa klassifikationsträd för biologiska arter och för mineraler. De som inte accepterar detta ser inte skogen (det som alla religioner har gemensamt) för alla träd (de olika konkreta religiösa samfunden).

Många religionsvetare och teologer har en ogenomtänkt kunskapsyn. På grund av denna inbillar de sig att sådana som jag anser både att det är möjligt att dra en skarp gräns mellan tro och förnuft, och att förnuft och tänkande kan frikopplas från omgivande kulturella erfarenheter. Men jag anser varken det ena eller det andra, utan som följer.

Det finns ingen skarp gräns mellan färgerna rött och gult; färgspektrumet är kontinuerligt. Trots detta är det en ofantlig skillnad mellan det typiskt röda och det typiskt gula. På analogt sätt förhåller det sig med skillnaden mellan att rakt av tro på innehållet i någon religion och att efter grundlig reflektion över empirisk-vetenskapligt insamlat datamaterial skaffa sig en – provisorisk men ändå handlingspåverkande – övertygelse om vad som kan tänkas existera. Även om det inte är möjligt att dra en skarp gräns mellan tro och förnuft, så är det fullt möjligt att skilja på det typiskt trosbaserade och det typiskt förnufts-baserade. Tilläggas bör för-

tion. Det är så de ser på sitt förkastande av traditionell teologi och bibeltolkning. De anser att trots att man inte kan prata om sanning utan endast om sanning-i-en-tradition, så kan traditionen kräva förändring. Frågan som de aldrig tar upp till diskussion är huruvida man i vår tradition – som är genomsvrad av både religion och systematiskt empiriskt kunskapsinhämtande – kan överskrida religionen helt. När frågan ställs så, så blir svaret uppenbart. Visst kan man. Den sekulära humanismen är det levande beviset.

Det faktum att alla i dag närmar sig världen via ett i en tradition nedärvt begreppssystem och språkpåverkad varseblivning visar inte att religionen är oundviklig, det visar bara att ingen i dag kommer undan språket.

Själv anser jag att inte ens vetenskapen kan ge oss säker kunskap; jag skriver under på så kallad *fallibilism*. Det betyder inte att jag anser att man ska sluta tala om sanning och sanningslikhet. Den rimliga uppmaningen till empiriska forskare är i stället: Sök sanningen som den person du är, men förvänta dig bara att hitta en viss sanningslikhet. Under uppslagsordet »Truthlikeness» i internetverket *Stanford encyclopedia of philosophy* kan man läsa följande:

Numera är vi alla fallibilister, men alla av oss är inte skeptiker,

antirealister eller nihilister. De flesta av oss tror att undersökningar kan och gör framsteg även när de inte når sitt mål att lokalisera sanningen om saken. Vi tror att en undersökning kan göra framsteg genom att förflytta sig från en osanning till en annan osanning, eller från ett ofullkomligt övertygelsetillstånd till ett annat.

Påståenden handlar alltid om något; antingen om världen utanför oss, om oss själva eller om något påhittat. De har i filosofisk terminologi *intentionalitet* (riktadhet) och *aboutness*; de riktar sig mot och är om något utanför sig själva. Det är denna handla-om-sida hos påståenden som gör att de kan kopplas ihop med empiriskt material och med förnuftsöverbägganden kring frågan om vad som existerar utanför påståendena själva. Min kunskaps-teoretiska fallibilism tar inte bort denna språkets *aboutness*, men det är precis detta som många religionsvetare och moderna teologer försöker göra. Genom att helt ersätta sanning och sanningslikhet med sanning-i-en-tradition, tar de bort vanliga påståendens utåtriktade karaktär och försöker nöja sig med en relation till den tradition i vilket påståendena har fällts.

Så förgör de språkets naturliga riktadhet mot världen. Gud bevara oss. ●

stås att det per definition måste finnas en skarp gräns mellan vår inomvärldsliga verklighet och en eventuell transcendent verklighet.

De moderna svenska teologerna anser inte att människans kulturberoende förnuft sitter helt fast i det traderade. Även ett kulturberoende förnuft kan *överskrida* och därigenom förändra en given tradi-